naam eerbiedig loven," is de grondtoon, die telkens wordt beluisterd. „Geeft dan eeuwig eer onzen God en Heer, *klimt op Sion, toont eerbied waar Hij woont*, daar zijn heiligheid haren glans verspreidt. Heilig toch en te eeren is de Heer der heeren", is de machtige, alles meesleepende toon, waarmede Israel wordt opgewekt om naar het heiligdom op te gaan. Daarom zegt de Psalmdichter dan ook, na eerst de heerlijkheid en majesteit Gods in den tempel der natuur beschreven te hebben, dat toch alleen in den tempel, dien Hij gesticht heeft op Sion, de gemeente Hem de eere Zijns naams toebrengt. En God de Heere zelf heeft daaromtrent ook geen den minsten twijfel overgelaten, waar Hij zelf het gezegd heeft, dat Zijn huis een huis *des gebeds* zou genoemd worden, een naam, die nog altoos naklinkt, waar ook wij onze kerkgebouwen een *bedehuis* noemen, en waaruit blijkt, dat in den tempel het gebed tot God de hoofdzaak was.

En niet minder sterk komt ditzelfde doel van den eeredienst uit, wanneer we ten slotte de aandacht vestigen op hetgeen de Apostel Johannes ons mededeelt aangaande den eeredienst in den hemel. Hier in het hemelsche heiligdom kan het ware wezen en doel van dezen eeredienst eerst recht worden verstaan. Al wat op aarde gevonden wordt is bijkomstig, toevallig, bestemd om eens te verdwijnen en draagt daarom altoos een *tijdelijk* karakter. Maar het eeuwige en onveranderlijke wordt gevonden in den hemel, in het heiligdom, dat niet met handen gemaakt is, waar de eeredienst eerst tot zijn volle en rijke ontplooiing komen zal. Heel deze eeredienst nu, dien de Apostel Johannes in zijn Openbaring ons beschrijft, bestaat in doxologie, in lofverheffing en dankzegging, in het prijzen en aanbidden van den naam Gods. In den hemel valt eens de bediening des Woords weg, is er van een uitreiking van sacramenten geen sprake meer, maar wat blijft en nooit weggaan zal is het aanroepen van den naam des Heeren onzes Gods. Het zijn de engelen en de Cherubs om den troon, het zijn de vier en twintig ouderlingen en de schare uit alle volkeren en natiën, die niemand tellen kan, die telkens nederval len voor het aangezicht Gods en het uitroepen: „Hem die op den troon zit en het Lam zij de dankzegging en de eer en de heerlijkheid en de kracht tot in alle eeuwigheid". Het is deze hemelsche liturgie, die in haar onovertroffen schoonheid ons hart bekoort, die ons het best leeren kan, wat het eigenlijke wezen en doel van den eeredienst is. Hier op aarde mag die eeredienst, omdat hij optreedt onder een gevallen menschelijk geslacht, nog andere elementen in zich opnemen; in de strijdende Kerk mag bij dien eeredienst de bediening des Woords en der Sacramenten daarom niet gemist kunnen worden en daarbij zelfs een hoofdplaats innemen. Maar als men vraagt, wat het eigenlijke motief is, waaruit deze eeredienst opkomt, dan leert ons en Genesis bij het ontstaan van dien eeredienst en het boek der Openbaring, dat den eeredienst in zijn voleinding ons teekent, dat deze eeredienst in de eerste plaats een dienst der eere is, een aanbidding van den Heere onzen God.

DR. H. H. K.

Leestafel.

DR. H. H. KUYPER. HET ZEDELIJK KARAKTER DER REFORMATIE GEHANDHAAFD TEGENOVER ROME. Rede bij de overdracht van het rectoraat aan de Vrije Universiteit gehouden op 20 October 1910. Kampen. — J. H. Kok. — 1912.

Als door 'n donderslag bij heldere zomerlucht en werd in het voorjaar van 1910 de protestantsche wereld opgeschrikt door de Borromeus-Encycliek van PAUS PIUS X.

Het kwam zoo onverwacht en ongedacht.

Van 'n onderlinge bestrijding, althans in het publieke leven, was, in de laatste decennien, tusschen Roomschen en Protestanten niet veel meer gezien; een voelden, wie onder beide vasthielden aan het katholiek christelijk Geloof, bij alle verschil op dogmatisch en kerkrechterlijk gebied, zich één tegen over de bestrijders van dat Geloof. En daar komt me, ter gelegenheid van het 300 jarig jubileum der canonisatie van den in 1587 gestorven Aartsbisschop van MILAAN, den vromen CARLO BORROMEO, op 26 Mei 1910 de pauselijke Encycliek *Editae Saepe*. Zij was gericht tegen de „Modernisten" in de Roomsche Kerk zelf, maar van de gelegenheid was tevens gebruik gemaakt om, in een taal waarvan de heftigheid zelfs in Roomsche kringen werd afgekeurd, eenige onvriendelijkheden te debiteeren aan het adres van het Protestantisme.

Dat de Paus het niet op de Reformatie der 16de eeuw begrepen heeft is nog al begrijpelijk, en dat hij zich onvriendelijk over haar uitlaat is psychologisch al even verklaarbaar als dat, om iets te noemen, 'n Hervormde min-vriendelijke dingen zou zeggen over Separatie en Doleantie. Maar, alles heeft zijn grens, en het ging dan ook over de grens, toen in de Borromeus-Encycliek zoowel omtrent de Reformatoren zelf, als omtrent de vorsten en volkeren die de Reformatie zijn toegedaan, oordeelen werden uitgesproken, die — gelijk het heet in de nota van 6 Juni 1910, welke de Pruisische gezant bij het Vaticaan aan den Kardinaal-secretaris overhandigde — „niet beperkt zijn tot de dogmatische en kerkrechterlijke tegenstelling der Confessies, maar zich tevens uitstrekken tot het zedelijk gebied". Metterdaad toch was door het vermetel oordeel, dat in de Encycliek over de Reformatie werd geveld, het zedelijk karakter der Reformatie aangetast.

Terecht was men in de protestantsche wereld over zulk een beoordeeling verontwaardigd en gaf men daaraan, ook ten ontzet, uiting. En dat deels op waardige, deels ook, met de kennelijke bedoeling er 'n politiek voordeeltje uit te slaan, op, door luidruchtigheid, min waardige wijze.

Bepaalde ongelukken heeft de Encycliek niet aangericht.

Van dat het — waarvoor sommigen beducht waren, en wat anderen niet ongaarne zouden gezien hebben — ergens in 'n kruitkamer van het anti-papisme was ingeslagen, werd niets vernomen.

Dan, acher de invectieven tegen het Protestantisme in dit pauselijke stuk zat ook nog iets anders dan het tot affect opsteigerend kerkelijk-onlust gevoel. Wat er óók achter zat was de meening welke, in den nieweren tijd, door Roomsche geschiedschrijvers omtrent het zedelijk karakter van de Reformatie is verbreid en gevestigd. 'n Meening welke door DR. KUYPER, op p. 5 van zijn thans in druk gegeven rede, teekenend wordt uitgedrukt met het „in ongerechtigheid geboren". En zoo is het te verstaan, dat mijn geachte ambtgenoot, toen hij zich geroepen zag om in October van 1910 'n rectorale rede te houden, naar aanleiding van de in het laatst van Mei van dat jaar verschenen Encykliek, als onderwerp koos: *Het zedelijk karakter der Reformatie gehandhaafd tegenover Rome*. Niet toch die Encycliek op zich zelf, maar de meening der Roomsche historici, welke er achter zat, had, van Akademisch standpunt bezien, beteekenis. De wetenschap, die, wijl het haar alleen om waarheid te doen is, zich als zoodanig over de menschelijke handelingen bedroeft noch verheugt; de wetenschap der historie, die alleen heeft te onderzoeken wat er gebeurd is en waarom het zoo moest gebeuren, had het resultaat, waartoe de nieuwere Roomsche geschiedkundigen met hun onderzoek naar het ontstaan der Reformatie gekomen waren, te verifieeren.

DR. KUYPER, als historicus van professie, daartoe bevoegd en door zijn veeljarige studie op het gebied van de geschiedenis der Reformatie, daartoe bekwaam, had met dit verifieeren een voor hèm zeker niet al te zware taak. Te verwonderen was het daarom dan ook niet, dat hij, volkomen bekend met den arbeid zijner Roomsche vakgenooten, en door eigen bronnenstudie omtrent het ontstaan der Reformatie tot een, aan de hunne contraire meening gekomen, reeds na enkele maanden met zijn oratie gereed was. En wie nu met ons akademisch leven bekend is en dus weet met wat al arbeid de heer KUYPER, ik zou bijna zeggen „onbeleefdelijk" belast is, zal er zich allerminst over verwonderen, dat deze, mèt haar 174 noten, die niet minder dan 131 bladzijden vullen van de 180 waaruit heel het stuk bestaat, — zoo rijkgedocumenteerde rede eerst thans in druk kwam. Zulk 'n documentatie is met de aan „noten" toch al zoo rijke rectorale oraties der Vrije Universiteit nog nooit vertoond. Zij was in dit geval noodig, omdat, zooals de auteur terecht opmerkt, „dit pleidooi voor het zedelijk karakter der Reformatie geen waarde zou hebben gehad, wanneer daaraan niet in een dossier waren toegevoegd èn de punten van aanklacht èn de pièces justificatives, waarop de verdediging rustte". Ieder deskundige zal, bij inzage van dit stuk verstaan wat een werk aan dit met groote akribie bijeengebracht en keurig uitgewerkt *dossier* moet zijn besteed.

En wie nu nog met 'n bedenkelijk gezicht er van leutert, dat het onderwerp, omdat de Borromeus-Encycliek al bijna vergeten is, zijn actualiteit heeft verloren, toont daarmee dat hij er zoo ongeveer niets van begrijpt. Een wetenschappelijke weerlegging van de meening der Roomsche historici over het ontstaan der Reformatie is thans nog even actueel als toen deze Encycliek verscheen, die voor DR. KUYPER slechts tot zijn onderwerp de *aanleiding* is geweest.

De lezing van deze rede kan, ook aan heu, die haar, als ik, hebben aangehoord, in velerlei opzicht genot bieden.

Reeds van meer dan één zijde is gewezen op den voortreffelijken stijl waarin zij geschreven is, en 'n passus als aan het begin, waarin de redenaar, op grond van eigen aanschouwing, het graf van BORROMEUS in de kathedraal te MILAAN teekent, of een als die op p. 30—32, waarin hij de grootheid van LUTHER schetst, doen door hun fijne woordkunst ook esthetisch genieten.

'n Genot is het ook, den auteur bezig te zien als goed academisch docent wanneer hij, met bewuste zekerheid, op p. 5—17, zijn hoorders poolshoogte doet nemen van de zaak waar het om gaat en hen daartoe bekend maakt met het *doel* van den aanval, met de *personen* der bestrijders en met de *wapenen* door hen gehanteerd. Het veelal propagandistisch doel der Roomsche historiographie van de Reformatie wordt hier met de stukken bewezen, o.m. met dit citaat van DENIFLE waarin hij als het doel dier geschiedbeschrijving onverholen uitspreekt: „denjenigen unter den Protestanten, die guten Willens sind, die Augen über Luther und Lutherthum zu öffnen und sie zur Katholischen Kirche zurück zu führen". Van de werken der Roomsche historici sinds het midden der vorige eeuw, van die van DÖLLINGER, JANSSEN, en met name DENIFLE, den onder-secretaris van het Vaticaan, wordt een overzicht gegeven dat tevens een inzicht geeft. Eindelijk wordt, en dat weer met de stukken zelf, aangetoond, dat deze schrijvers met de citaten, die zij voor hun meening aanvoeren, op al heel zonderlinge wijze hebben omgesprongen.

Maar het hoogste genot biedt deze oratie, voor wie althans niet het tegendeel heeft te beweren van wat zij tracht te bewijzen, — met haar rustig, akademisch betoog ter handhaving van het zedelijk karakter der Reformatie. Een betoog, waarvan de loop is bepaald door den aanval, die zich richt èn op de *beginselen*, waarvan de Reformatie is uitgegaan; èn op het *karakter* der personen, die haar geleid hebben, — welke aanval dan vooral op LUTHER's karakter het scherpst is; èn op de *vrucht*, die zij voor de volken heeft gedragen.

Hier is DR. KUYPER in zijn kracht als historicus.

Aan het machtig feitenmateriaal dat in de noten is neergelegd en waarheen telkens ter controleering wordt verwezen, worden de beweringen der Roomsche schrijvers getoetst. Wat in die beweringen met de feiten overeenstemt, wordt zonder voorbehoud toegestemd; wat er mee in strijd is, verworpen. Heel dit betoog, dat den drieërlei aanval, naar het mij voorkomt, afslaat, verloopt zich geen moment in kleinzieligheden, wordt nergens dienstbaar aan partijbelang en heeft zoo niets van de onverkwikkelijke knoeierij eener propagandistische argumentatie.

PROF. H. H. KUYPER heeft met de uitgave van deze oratie en van haar noten aan de protestantsche wereld een zeer te waardeeren dienst bewezen, iets wat ook nu reeds erkend wordt.

Wie zich dit jongste werk van den hoogleeraar aanschaft, zal goed doen ook van de noten kennis te nemen. Daarin toch zit niet alleen het bewijsmateriaal voor wat in de oratie zelf wordt betoogd, maar ook een schat van op zichzelf wetenswaardige dingen op kerkhistorisch en dogmenhistorisch gebied.

G.

Officieele Berichten.

Theologische School.

Het moderamen van het college van curatoren der Theol. school bericht bij dezen, dat D.V. Maandag 13 Mei e.k. een buitengewone vergadering van curatoren zal gehouden worden, ter behandeling van de vraag, of de financieele toestand der schoolkas toelaat, gevolg te geven aan de opdracht, curatoren gedaan door de Generale Synode van Zwolle, in zake de benoeming van een vijfden hoogleeraar (Acta, art. 110, bldz. 62).

De secretaris van voornoemd college,
A. M. DONNER.

Amersfoort, 24 Maart 1912.

L. S.

De vergadering der classe Amersfoort zal D. V. gehouden worden 16 April e.k., 's morgens 9 uur.

Punten voor het agendum worden ingewacht vóór Zaterdag 6 April e.k.

Namens den kerkeraad der roepende kerk van Westbroek:

C. v. BARNEVELD, *voorzitter*.
JAC. OUDHOF, *scriba*.

Kort verslag van hetgeen verhandeld is op de vergadering van Gereformeerde Kerken in de classis Tiel, te Zaltbommel, op Woensdag 21 Februari 1912.

Art. 1. De voorzitter Dr. G. Keizer van Tiel opent de vergadering. Daarna wordt gezongen Ps. 103:8. gelezen Ps. 90 en gebeden.

Art. 3. Uit de credentie-brieven blijkt dat alle kerken zijn vertegenwoordigd; aan drie diaken-afgevaardigden wordt keurstem verleend.

Art. 3. Het moderamen wordt aldus samengesteld: Dr. G. Keizer, Voorzitter; Ds F. Boersma, Scriba; Br. W. Pilaar, Assessor.

Art 4. De voorzitter leest nu de acta der vorige vergadering, door hem als voorloopig consulent van Culemborg opgesteld, daar de scriba der vorige vergadering, Ds. D. Koffijberg, zoo schielijk ons door den dood was ontrukt. In de eerste plaats wordt een woord van dankbare herinnering gewijd aan onzen overleden broeder en in de acta tot een blijvende herinnering opgenomen. Daarna worden de acta gelezen en gearresteerd.

Art. 5. Eene instructie van den Kerkeraad te Herwijnen komt nu ter sprake. Herwijnen acht het wenschelijk, dat het percentage voor den aanslag in de kosten der classis enz., worde geregeld naar het bedrag van het traktement door de onderscheiden gemeenten aan hare dienaren betaald. Na de bespreking van dit voorstel wordt aldus besloten: De classis, gelezen en besproken de instructie Herwijnen, overwegende dat thans een buitengewoon groot aantal vacatures in haar midden bestaat, stelt de behandeling dezer aangelegenheid tot een daarvoor meer geschikten tijd uit.

Art. 6. Daar een broeder, daarin door meerderen gesteund, gaarne zou willen dat bij den gemeenschappelijken maaltijd ook Gods Woord werd gebruikt, wordt alzoo besloten.

Art. 7. Ds. G. v. Velzen wordt als consulent voor Gameren aangewezen. Dr. G. Keizer als zoodanig voor Culemborg en Rossum.

Dr. G. Keizer wordt benoemd tot primus dep. voor de Zending, met Ds. F. Boersma tot zijn secundus.

De vier oudste dienaren des Woords worden aangewezen voor de kerkvisitatie met den jongste der vijf predikanten in de classis tot hunnen secundus.

Ds. G. van Velzen zal de plaats van Ds. Vonk innemen als correspondent voor de Theol. School en de Theol. Fac. der V. U.

Art. 8. De deputaat voor de Zending deelt mede, dat van onze Classis een geringe verhooging wordt verwacht van haar quotum voor de Zendingszaak. De Classis durft geen toezegging doen deze te zullen bijdragen.

Art. 9. De Quaestor Br. v. Hulsteijn doet verslag van de gelode gelden en deelt verder mede, dat de kas van Em. enz. ƒ 40.— minder heeft gezonden. De Classis geeft haar verbazing daarover te kennen, aangezien zij niet meer kan bijdragen en dit tekort er toch moet komen, zullen de Em. enz. geen dupe worden. Hoe zwak onze Classis ook zij, zij heeft nog geen aanvrage gedaan aan de kas voor de hulpbehoevende kerken; blijft men haar de bedoelde ƒ 43.— onthouden, dan zullen één of meer kerken om hulp aan moeten kloppen.

Alle kerken hebben haar collecte voor de hulpbehoevende kerken gestort, behalve de kerk van Well, die de hare aan den Dep. voor genoemde kas belooft te zenden.

Alle kerken hebben gecollecteerd voor de Theol. School en hare collecte afgedragen aan den Dep. Ds. G. v. Velzen.

Art. 10. De volgende vergadering zal D. V. gehouden worden den derden Woensdag in Mei. Alsdan zal Ds. J. Offringa, Voorzitter zijn en moeten de navolgende gelden worden gestort: voor de kas voor de hulpbehoevende studenten, voor de Emer. enz., Zending en de Theol. Fac. der V. U.

Art. 11. Wordt besloten namens de Classis Tiel een telegram van gelukwensch te zenden met het voltrokken huwelijk van onzen missionairen arts Dr. Offringa aan de jonggehuwden en hunne wederzijdsche familie.

Art. 12. Ds. Boersma gaat voor in dankgebed. De voorzitter sluit de vergadering.

Namens de Classis,
Dr. G. KEIZER, *Rapp*.

Buitenland.

Engeland. De belijdenis van een Schriftcriticus.

Dr. Marcus Dods, die een paar jaren geleden overleed, was Principal van het Free Church College te Edinburgh. Hij was een man van de Schriftcritiek, die met kwistige hand het zaad van twijfel aan Gods Woord gezaaid heeft. Maar het zaad dat hij in anderer harten zaaide, droeg ook in hem zelven vrucht, en uit zijn nagelaten brieven, nu door zijn zoon in het licht gegeven, blijkt zonneklaar, dat die vruchten allesbehalve begeerlijk zijn. In een van die brieven komt de volgende uitlating voor, waaruit aan den dag komt hoe geestelijk arm de door velen gevierde Principal zich voelde:

„Ik ben een afvallige. Vroeger was het gebed mij een genot, maar sinds jaren is het bij mij verstomd. Natuurlijk kan iemand altijd wel een gebed doen, maar bidden in den zin van om iets vragen, is in mijn leven niet van kracht gebleken. Ik bid nu, niet omdat ik bemoedigd werd door ervaring van gebedsverhooring, maar omdat Christus daarvan het voorbeeld gegeven, en het ons geboden heeft. Ik zou gaarne willen zien, wat een volgend geslacht van de dingen maken zal. Er zal een groote ommekeer komen op theologisch gebied, en de kerken zullen wanneer het vijftig jaren verder is, zichzelve niet meer herkennen. Het is te hopen, dat er nog een klein stukske geloof mag overblijven als alles klaar is. Wat mij aangaat, ik ben somsganseh bedolven en zie in 't geheel geen hemel meer".

Men ziet hieruit, hoe door en door onwaar de bewering is, dat als men zich tegenover de Heilige Schrift op critisch standpunt plaatst, men wel even goed het geloof kan behouden.

Duitschland. Een bedroevende uitspraak van het Spruchcollegium.

Eenige maanden geleden werden degenen die het Christelijk karakter van de Evangelische landskerk willen gehandhaafd zien, verblijd door de uitspraak van het „Spruchcollegium", waarbij de Keulsche predikant Jatho werd afgezet, wijl dit lichaam van oordeel was dat deze prediker met zijn ultra-moderne gevoelens niet meer de kerk dienen kon. Ten tweeden male heeft het Spruchcollegium gesproken en zijn beslissing deed de liberalistische pers triumfeerend uitroepen, dat men in de Pruisische landskerk de opstanding van Christus kan loochenen zonder dat men daarvoor afgezet wordt. Dit geschiedde naar aanleiding van de zaak Heyn.

De predikant Heyn uit Greifswald was tot vierden predikant van de Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche te Berlijn verkozen. Tegen die verkiesing werd door onderscheidene leden dier kerk geprotesteerd; dat protest was onderteekend door Prof. Seeberg, Prof. Weiss, Senatspräsident Dr. von Strauss en anderen. In dit protest werd gewezen op den preekbundel, door pastor Heyn uitgegeven onder den titel van „Der Herr ist der Geist", waarin hij zeide:

„Niets zet ons in ons inwendig leven zoo jammerlijk achteruit als de gedachte, dat het geheele Christendom bestaat in de belijdenis, dat het bloed van Jesus Christus ons reinigt van alle zonde. Met deze belijdenis kan men duizenden vervoerd en op de meest alledaagsche manier bedrogen hebben."

Op grond van dien preekbundel was Heyn reeds in 1905 door den Oberkirchenrath niet toegelaten tot het houden eener proefpredikatie in de Berlijnsche Petri Kirche. Uit een ander geschrift van pastor Heyn, getiteld: „Jesus in het licht van de moderne Theologie", kwam aan het licht, dat hij „de heilsfeiten loochent en slechts de leer van Jezus, inzonderheid gelijk die in de Bergrede openbaar wordt, gelden laat. Het Evangelie van Johannes houdt hij voor onecht; ook bevatten de andere Evangeliën geen berichten van ooggetuigen. De lichamelijke opstanding van Christus loochent hij." Op deze gronden kon pastor Heyn geen zegen voor de „Kaiser-Wilhelm-Gedächtniskirche" zijn.

Dit protest door mannen van beteekenis ingebracht, is door het Spruchcollegium voor ongegrond verklaard. Het beweert dat het al jaren geleden is dat pastor Heyn niet in Berlijn tot het houden eener proefpredikatie werd toegelaten, en dat sedert dien tijd er geen bezwaren tegen zijn prediking ingebracht werden, noch daarover, dat bij zijn prediking de grondleggende heilsfeiten op den achtergrond traden of wegvielen, noch daarover, dat hij de prediking die door de beslissing van den Opperkerkeraad veroordeeld was, voortgezet had. Dit was ook ambtelijk door den superintendent der diocese Greifswald bevestigd.

Wat de loochening der „heilsfeiten" betreft, vraagt het Spruchcollegium, welke bedoeld waren; de uitdrukking was te „onbestemd" en kon daarom niet in aanmerking genomen worden. Wat het geschrift betreft: „Jezus in het licht der moderne Theologie", beweert het „Spruchcollegium", dat dit geen voordracht op den kansel geweest was, maar een ernstige behandeling van moderne problemen. Wel geven betoogen in „het aanhangsel" aanleiding tot ernstige bedenkingen. Wel geeft daarin pastor Heyn toe, dat volgens de geheel Nieuw-Testamentische litteratuur geen feit zoo vast stond bij al de jongeren des Heeren, als de opstanding des Heeren. Maar het is moeilijk ja onmogelijk te bepalen, hoe de eerste jongeren tot deze overtuiging gekomen zijn. Hij meent dat dit te verklaren is uit den apostel Paulus, en daaruit leidt hij af, dat de opstanding des Heeren niet lichamelijk geschied is, maar plaats heeft gehad op het terrein van het innerlijke leven, zoodat men te denken heeft aan een visioen. De vraag, wat er van het lichaam des Heeren geworden is, laat hij onbeantwoord, maar hij loochent de lichamelijke opstanding. In de gedenkwaardige ure op den weg naar Damascus heeft Paulus zijn Verlosser en Christus zijn baanbreker gevonden. Ten slotte wil pastor Heyn alleen van een opstanding des Heeren in den geest der apostelen weten.

Het „Spruchcollegium" was van oordeel, dat de preekbundel van Heyn niet in het geding kon gebracht worden, wijl die bundel geen tweede druk beleefden en Heyn dus ook niet in staat was om te doen, gelijk hij beloofd had, nl. een „verbeterde uitgaat" in het licht te zenden; wel rekende het college met de volgende uitspraak van den aangeklaagde: „Met allen ernst heeft de prediking te rekenen met het feit, dat de individueele mensch en de gemeente niet van ontkenning, van protest, maar van het stellige, van het Evangelie leeft, en daarom mag in de prediking nooit critiek uitgeoefend worden om critiek uit te oefenen, maar het moet altijd geschieden met het doel, om het Christelijke leven op te bouwen; en alleen dan heeft zij oude vormen te verbeteren, wanneer deze niet meer het geheimenis en de grootheid des Heeren kunnen omvatten.... De prediking moet rekening houden met de zwakken van geest, met het feit, dat de gemeente historisch geworden is, met de denkwijze van de andere dienaren des Woords die dezelfde gemeente dienen, voor zooveel dit overeen te brengen is met de trouw jegens den Heer; in één woord, alles moet de prediker doen, wat de aanhangers van elke richting, ook dogmatisch andersdenkenden, in het diepst hunner ziel kan stichten."

Men ziet uit het bovenstaande, dat pastor Heyn, zoover als hem maar mogelijk was, is gegaan, om te laten gevoelen, dat hij als modern predikant toch niet zoover van de rechtzinnigen afstaat, en alles doet wat met zijn conscientie is overeen te brengen om geen aergernis te geven. Maar dit neemt niet weg, dat het college erkent, dat pastor Heyn de opstanding van Christus loochent en toch verklaart, dat dit geen grond is om hem af te zetten. Het hoogste bestuur in zaken de belijdenis der Kerk betreffende, heeft nu uitgesproken, dat in de Praisische landskerk de loochening van de opstanding van Christus te vereenigen is met het uitoefenen van het leeraarsambt. De Apostel Paulus oordeelt er anders over. Deze spreekt: als Christus niet is opgestaan, zoo is uw geloof ijdel.

De geloovigen in Duitschland zijn door deze uitspraak bedroefd en geschokt. Ook wij betreuren het, dat het Spruchcollegium niet beter de belijdenis der landskerk heeft kunnen handhaven. Worden de geloovigen nu niet in den weg der „Gemeinschaften" en van de secten gedreven?

Gemengd Nieuws.

In *Schotland* zal nu weldra ook de drankbestrijding krachtig worden ter hand genomen. Het is te verwachten, dat het beginsel van »Local Option«, dat is het stelsel om de gemeenten door middel van stemming door de burgerij te laten uitmaken, of er al dan niet sterke drank mag verkocht worden, weldra in de wet des lands zal worden opgenomen. De eerste minister van Engeland ontving 2106 briefkaarten, van predikanten of bedienaren van den godsdienst tot zestien verschillende kerken behoorende, waarbij op invoering van »Local Option« werd aangedrongen.

De president der Chineesche republiek en de opium. Een Engelschman die in China vertoeft, de heer Marshall Broomhall, Bachelor of arts (doctorandus in de letteren) heeft den president der Chineesche republiek, Dr. Sun Yat Sen, gevraagd welke politiek de nieuwe regeering ten opzichte van het opiumverbruik verlangde te volgen. Men had toch in enkele bladen de verdachtmaking laten hooren, alsof de nieuwe regeering, omdat enkele personen, gebruik makende van de verwarring door de wisseling van de regeering ontstaan, opnieuw begonnen waren met het planten van opium, niet krachtig optrad om het bedwelmingsmiddel te keeren. De president antwoordde, dat hij juist een telegram ontvangen had van generaal Li Yan-heng te Hankow, waarin deze er op aandrong, dat de buitenlandsche regeeringen zouden verzocht worden binnen het jaar met den invoer van opium op te houden. »Wanneer Engeland«, zoo voegde de president hieraan toe, »dit voorstel aanneemt, dan zullen wij het ondernemen, in dezelfde periode het planten van opium te doen ophouden«. Het spreekt wel vanzelf dat deze belofte gegeven werd in de veronderstelling, dat de vijandelijkheden zouden ophouden en dat de vrede hersteld werd.

Ten tweeden male heeft de Sjeich oel Islam te Stamboel een verbod uitgevaardigd aan Mohamedaansche vrouwen om Europeesche kleeding te dragen. Het komt namelijk meer en meer voor, dat de Moslimsche dames op straat verschijnen, gekleed, niet in den door de heilige wet voorgeschreven en het ganesche lichaam omhullenden wijden mantel en den het gelaat grootendeels bedekkenden sluier, maar in Europeesche, Parijsche nieuw-modische »robes«, met zeer nauwe rokken, en een sluier zóo dun, dat de gelaatstrekken onbelemmerd te zien zijn; terwijl zelfs velen zoo ver gaan van ook dit gaas zoo nu en dan terug te slaan. Dat alles is den Mohamedaanschen opperpriester een doorn in 't oog en hij dreigt opnieuw met zware gerechtelijke straffen.

Begrafenis van père Hyacinthe Loyson. Bij de begrafenis, of liever bij de uitvaart van père Hyacinthe (want de overledene is niet begraven maar verbrand) werd eerst een dienst gehouden in de hoofdkerk der Parijsche Gereformeerden, de Oratoire. Rondom de lijkbaar schaarden zich vertegenwoordigers van verschillende kerken en gezindten. De bisschop der Anglicaansche kerk Otmsby, de predikant Hyatt van de Amerikaansche Presbyterianen, de predikant Allen van de Wesleyaansche Methodisten, Kybarian van de Armenische kerk. Zelfs een Joodsch Rabbijn en... een vertegenwoordiger van den Islam, die zeker daar ter plaatse was omdat père Hyacinthe in een Mahomedaansche moskee was opgetreden om daar woorden van sympathie en van verbroedering te laten hooren. Ook waren daar aanwezig vier Roomsche geestelijken in ambtsgewaad, zeker aantal aanhangers van het modernisme; al de predikanten van Protestantsche kerken van Parijs en een dame van het Heilsleger. Wel een merkwaardige vergadering! De lijkdienst werd afgewisseld door de uitvoering van het »Ave Verum« van Mozart, het Engelsche gezang: »Nader bij u, o mijn God«, en het »Sainte Sions. Twee predikanten hielden toespraken; ook werd het woord gevoerd namens de... »idealisten-vrijdenkers«. Hierna werd het lijk naar de beroemde begraafplaats Père-Lachaise onder geleide van een groote menigte overgebracht, om daar in den lijkoven verbrand te worden.

Père Hyacinthe heeft een »testament« nagelaten, waarin hij zich scherp uitlaat tegen de Roomsche kerk. Zij had Frankrijk en de wereld kunnen redden, omdat zij het Evangelie had en daarmede de belofte van het tegenwoordige en het toekomstige leven. Maar zij heeft hare roeping niet verstaan; zij heeft slechts gestreefd naar het bezit van macht; zij heeft de aanbidding in geest en waarheid in de harten verstikt; zij betoonde wel ijver, maar een ijver zonder verstand. Hetgeen echter père Hyacinthe voorstond, heeft Frankrijk ook niet kunnen redden, trots de groote gaven van welsprekendheid waarover hij beschikte. Het vreemdsoortig gezelschap dat zich rondom zijn lijkbaar vereenigde, toont duidelijker dan de scherpste critiek aan, dat père Hyacinthe niet geloofde dat er slechts één Naam onder den hemel gegeven is, door welken wij moeten zalig worden.

WINCKEL.

Voor Kinderen.

HET GOEDE DEEL.

X.

DE STORM STEEKT OP.

Wat brengt vrede? liefde en vreugd,
Wat brengt oorlog? ongeneugd,
Wat brengt vrede? wijn en brood,
Wat brengt oorlog? hongersnood.

Dat is een oud rijmpje, waarvan de waarheid onteibare malen is gebleken, doch wellicht nooit sterker dan door den dertigjarigen oorlog in Duitschland.

Een jaar had jonker Otto von Rothenfels nu te Praag doorgebracht. Hij had er, gelijk we zagen, vrienden gevonden, maar juist niet de meest begeerlijke. Ongemerkt was hij meegesleept in het weelderig, lichtzinnig leven, dat die vrienden leidden en waarvan ook het hof helaas het voorbeeld gaf. Zoo geraakte hij meer en meer van den goeden weg af, die hem in zijn jeugd was geweren, al stond hij dan ook bij velen als een braat jonkman te boek.

Trouwens, naar het uiterlijk geoordeeld, en naar hetgeen men destijds daaronder verstond, namelijk een leven dat niet bepaald slecht kon heeten en waarin men zijn plicht betrachtte, was hij dat dan ook. Bij zijn vorstelijken meester voldeed hij steeds meer. Door vriendelijkheid en hulpvaardigheid had hij in zijn nieuwe omgeving de achting van velen gewonnen. Aan het bovenmatig brassen en zwelgen, als menig ander deed, maakte hij zich niet schuldig, en al trokken sommige spelen hem bijzonder aan, zoo wist hij zich toch genoeg te beheerschen, om geen belangrijke verliezen te lijden.

In de ridderlijke en andere deugden, die zijn stand meer bepaald vereischte, had Otto zich dermate geoefend, dat hij meermalen ten voorbeeld werd gesteld. Menigeen achtte dan ook, dat een schitterende toekomst voor den jongen edelman was weggelegd, die niet alleen veel kennis bezat, maar ook in het paardrijden, jagen en allerlei ridderlijke oefeningen volleerd was; die daarbij zijn taak aan het hof zoo vervulde, dat men zijn vriendschap zocht, en edelen en grooten gaarne van zijn diensten gebruik maakten. Hoe weinig lust jonker Otto